

UN MORMÂNT CU FIBULĂ GLASINAC DESCOPERIT PE SITUL “CETATE” DE LA ZIMNICEA

Daniel Spânu*

Cuvinte cheie: *Zimnicea, Fibulă Glasinac, mormânt, prima epocă a fierului.*

Keywords: *Glasinac type fibula, early Iron-Age grave, La Tène-age settlement, collective cultural memory, Zimnicea.*

1. Istoricul descoperirii și precizarea contextului

În raportul său din 1950, Ion Nestor menționa descoperirea sub ultimul nivel de locuire Latcne (“getică”) de pe “Cetatea” de la Zimnicea a unui mormânt de inhumatie cu craniul la sud care conținea “un obiect caracteristic din prima epocă a fierului”, fără să îi precizeze identitatea¹. Descoperirea, realizată în 1949, provenea din secțiunea VI (fig. 1). În orice caz, informația lui Nestor se corobora cu unele dintre observațiile sale anterioare² și avea să îl determine mai târziu pe Radu Vulpe să afirme că ”înainte de înființarea așezării getice, terenul fusese folosit peste tot ca cimitir”³.

În 1953, Petrescu-Dâmbovița menționa descoperirea la Zimnicea în 1949 a unei fibule de tip Glasinac cu placa portagrafei de formă triunghiulară, păstrată în colecțiile Muzeului Național de Antichități din București (în continuare: MNA)⁴. Aveau să mai treacă încă trei decenii până când piesa amintită de Petrescu-Dâmbovița să fie ilustrată de Tiberiu Bader⁵. De această dată, Bader beneficia de informații suplimentare din partea Alexandrei Alexandrescu: fibula, descoperită în 1949, ar fi fost identificată pe umărul drept al unui inhumat, iar din inventarul funerar ar mai fi făcut parte și o daltă.

Nimic din informațiile edite legate de fibula Glasinac de la Zimnicea nu lasă să se întrevadă însă descoperirea ei în perimetrul denumit “Cetate”. Elementul comun mențiunii lui Nestor și informațiilor oferite de Bader îl constituie precizarea anului descoperirii, când au fost cercetate atât secțiunile VI, VI.1, VII și VII.1. de pe “Cetate”, cât și suprafețele denumite C.3 – C.7 de pe “Câmpul morților” (fig. 1 și 5)⁶.

Din fericire, fibula menționată de Petrescu-Dâmbovița în 1953 și ilustrată de Bader în 1983 a fost reidentificată de către autorul acestor rânduri în depozitele MNA în februarie 2006 (de comparat fig. 2.a cu fig. 2.b). Biletul care însoțea fibula prezenta notația “Z49 VI / M 2” (Zimnicea, campania 1949, secțiunea VI, mormântul 2). Prin urmare, fibula provine de pe “Cetate”, din mormântul descris atât de sumar de Bader și ar putea corespunde tocmai celui “obiect caracteristic” hallstattian menționat laconic în 1950 de către Nestor. Din păcate, marcajul nu indică nici poziția precisă a mormântului în secțiunea VI (o secțiune de 45 m lungime, orientată aproximativ E-V) și nici adâncimea descoperirii. Se poate presupune însă că, sub consistenta succesiune niveluri de locuire de epocă Latcne de pe “Cetatea” de la Zimnicea, suprapusă, la rândul ei de o locuire medievală (secolele XIV-XVI)⁷, Nestor identificase în 1950 cel puțin două morminte din prima epocă a fierului.

Despre cel dintâi mormânt nu se știe nimic; numai regăsirea documentației, deocamdată pierdute, a cercetărilor din 1949 ar putea

* Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române, str. Henri Coandă nr. 11, sector 1, București; hazdrik@yahoo.com

¹ Nestor 1950, 94.

² Nestor 1949, 119.

³ Vulpe 1966, 22; Alexandrescu 1978, 115, n. 1.

⁴ Petrescu-Dâmbovița 1953, 203, n. 23. Cf. Preda 1961, 211, n. 4.

⁵ Bader 1983, 80, nr. 177, pl. 27/177.

⁶ Nestor 1950, 99 (v. “planul săpăturilor arheologice”). O sinteză a istoricului cercetării sitului “Cetate” de la Zimnicea: Spânu 2007.

⁷ Descrierea stratigrafiei sitului “Cetate” la Nestor I. 1949, 119-120 și Vulpe R. 1966, 22.

elucida caracterul acestuia. În schimb, mormântul nr. 2 este o înmormântare cu craniul către sud, cu o fibulă Glasinac pe umărul drept și cu o daltă rămasă neidentificată, probabil pierdută și a cărei poziție în context nu mai poate fi precizată (fig. 3). S-ar putea presupune însă că cel dintâi mormânt ("nr. 1") va fi fost descoperit într-una din secțiunile din sud-estul sitului "Cetate" (VI, VI.1, VII și VII.1.), singurele cercetate aici în campania 1949 (fig. 1).

Materialul osteologic al mormântului "nr. 2" nu a mai putut fi regăsit în depozitele MNA și, probabil, zace uitat într-una dintre instituțiile de profil din țară⁸. Din acest motiv, în momentul de față, nu se pot efectua precizări asupra vârstei, genului și a altor particularități fiziologice ale defunctului din mormântul "Z49 VI / M 2". Dacă acceptăm constatarea potrivit căreia perechile de fibule Glasinac ar constitui indicatori ai unor înmormântări feminine⁹, prezența unei singure fibule în mormântul de la Zimnicea ar putea sugera o identitate masculină.

Prin ritul funerar al înmormântării și prin ritualul orientării înmormântării, cu craniul la sud, mormântul nr. 2 de pe "Cetate" ilustrează o bună analogie cu alte înmormântări hallstattiene din suprafața C18 de la Zimnicea publicate de Alexandra Alexandrescu¹⁰. Pe baza orientării cu craniul către sud a mormântului de înmormântare din C.1¹¹, se poate pune întrebarea dacă și acesta nu aparținea de fapt primei epoci a fierului și nu secolelor IV-III a.Chr., așa cum sugera autorul săpăturii. De altfel, cu excepția unui ac de fibulă, mormântul respectiv este lipsit de inventar. Nici mormântul de înmormântare cu craniul la sud ușor chiruit din C.2 nu este cert datat în Latčne¹² și ar putea să se fi datat într-o epocă anterioară. Cana grosieră fără toartă din inventar, rămasă inedită, nu oferă o garanție a datării propuse inițial de Nestor. De altfel, Nestor avea să revină asupra propriei datări a mormintelor de înmormântare cu craniul la sud din C1 și C2,

⁸ Potrivit lui Nestor 1949, 125, determinările antropologice ale scheletelor din necropola medievală (sec. XIV-XV) de la Zimnicea urmau să fie realizate la Institutul de Anatomie al Facultății de Medicină din București. Nici până astăzi determinările anunțate nu au fost definitivare și publicate. Probabil, scheletele mormintelor hallstattiene au avut o soartă asemănătoare cu cea a materialelor osteologice medievale.

⁹ Metzner-Nebelsick 2004, 283-284; cf. Popović, Vukmanović 1998.

¹⁰ Alexandrescu 1978, 115-117.

¹¹ Nestor 1949, 123.

¹² Nestor 1949, 124.

tocmai ca urmare a descoperirii mormântului cu fibulă Glasinac din S.VI¹³.

Toate aceste remarci au menirea de a sugera că practicile funerare hallstattiene de la Zimnicea nu s-au concentrat exclusiv în zona C18 de pe "Câmpul Morților", aflată la cca 400 m N de "Cetate". La ora actuală, ne rămân necunoscute motivele pentru care Alexandra Alexandrescu nu a inclus în contribuția ei despre înmormântările hallstattiene de la Zimnicea cele câteva morminte de înmormântare de pe "Cetate" sau din suprafețele C.1 și C.2 din "Câmpul Morților", identificate de Nestor în campaniile 1948-1949¹⁴. Fie, datele publicate de către profesor păreau suficiente fostei sale studente, fie, aceasta din urmă pierduse documentația vechilor săpături în momentul redactării studiului din 1978. Informațiile pe care cercetătoarea bucureșteană le furnizase însă lui Bader în preajma anului 1983 sugerează însă că ea dispunea de o serie de informații inedite, dar detaliate, despre înmormântările hallstattiene identificate în campaniile 1948-1949. Este însă greu de precizat dacă aceste informații decurgeau din amintirile Alexandrei Alexandrescu legate de perioada colaborării ei cu Nestor sau dacă ea dispunea încă în anii '70 ai secolului XX de documentația de șantier a primelor campanii postbelice de la Zimnicea, astăzi pierdută.

2. Câteva observații asupra fibulei Glasinac de la Zimnicea

Fibula Glasinac din mormântul de la Zimnicea (fig. 2.1-2) a fost realizată din fier, prezintă două resorturi și o portagrafă a cărei formă generală este triunghiulară. Lungimea piesei (măsurată între extremitatea portagrafei și arc, de-a lungul acului) este de 7,1 cm, iar distanța dintre curbura maximă a arcului și ac este de 4,8 cm. Bucla resortului aflat în continuarea portagrafei a fost înfășurată în jurul unui nit de fier, în timp ce bucla resortului opus, mai mare, este liberă. Arcul este mai îngroșat în partea sa mediană și pare să fi prezentat în vechime mai multe striții transversale, astăzi abia perceptibile. Partea inferioară a portagrafei și vârful acului sunt deteriorate.

Oxidarea s-a dezvoltat în jurul miezului de fier al corpului fibulei și a determinat îngroșarea sa pe alocuri. După descoperire, s-a tentat stoparea procesului de degradare a

¹³ Nestor 1950, 94.

¹⁴ Alexandrescu 1978, 115, n. 1.

fibulei prin aplicarea unei pelicule transparente care împiedică astăzi fisurarea corpului de fier.

Petrescu-Dâmbovița și Bader au interpretat diferit forma plăcii portagrafei fibulei de la Zimnicea. Dacă pentru cel dintâi placa portagrafei este triunghiulară, pentru cel din urmă, aceasta este trapezoidală (mai precis, în formă de clepsidră). În orice caz, portagrafa fibulei noastre nu are forma unui scut beotic (Glasinac II), ci este triunghiulară, astfel că poate fi încadrată variantei Glasinac I.

Observarea atentă a desenului oferit de Bader (reprodus aici în fig. 2.2) ne îngăduie să bănuim că acesta este realizat după o fotografie. În acest sens pledează absența secțiunilor, de altfel indicate în mod consecvent de către autor în cazul majorității exemplarelor ilustrate în prestigioasa sa repertoriere. Probabil, din diferite motive care nu mai pot fi astăzi precizate, Bader nu a avut posibilitatea să documenteze personal (prin desen) fibula de la Zimnicea, ci a beneficiat probabil de o singură fotografie a piesei, pusă la dispoziție poate tocmai de A. D. Alexandrescu.

3. Probleme ale datării mormântului cu fibulă Glasinac de la Zimnicea

Fibule de tip Glasinac se regăsesc, nu de puține ori, în descoperiri din bazinul Dunării inferioare din prima epocă a fierului¹⁵. Astfel de piese de port au fost identificate uneori în așezări, de exemplul la Alexandria – “La Vii”¹⁶ sau Tariverdi¹⁷, dar destinația lor pare să fi fost mai frecvent funerară. Fibule Glasinac se regăsesc fie în morminte de incinerare amenajate sub mici tumuli la Ferigile¹⁸, Beli Izvor, Sofronievo, Kameno Pole, Altimir¹⁹, Dobrina (tumuli VIII și XII)²⁰ sau Ravna și probabil la Celic-Dere²¹, fie în morminte de înhumare, cum este cazul la Zimnicea, dar și la Balta Verde (“La Blahnița”), Ostrovul Mare, Stoicani ș.a.

¹⁵ Bader 1983, Taf. 48; Gergova 1987; Bouzek 2005, 37, fig. 19, 20.

¹⁶ Preda 1959; Preda 1961, 211, fig. 2/1; Mirea, Pătrașcu 2006, 19-20.

¹⁷ Condurachi 1957, 80-81, fig. 61/1.

¹⁸ Vulpe 1967, 69-70.

¹⁹ Nikolov 1965, 163-165, fig. 1-2 (Beli Izvor); 167-168, fig. 6b (Sofronievo); 170, fig. 10a (Kameno Pole); 171-172, fig. 13b (Altimir).

²⁰ Mirčev 1965.

²¹ Probabil, fibulele Glasinac de la Celic Dere provin din morminte de incinerare (Simion 2000, 71).

Indiferent care ar fi încadrarea ei culturală²², necropola de la Stoicani reprezintă, probabil, unul dintre ansamblurile funerare cele mai timpurii din bazinul Dunării Inferioare în care a fost identificate exemplare ale fibulelor Glasinac²³. Aici, defuncții au fost înhumați și depuși în poziție ușor chircită, cu craniul orientat spre sud – o modalitate de depunere a defunctului care ar putea aminti tradiții funerare mai vechi, păstrate din epoca târzie a bronzului²⁴. Totodată, relativa sărăcie a inventarelor funerare de la Stoicani corespunde practicilor de organizare a inventarelor funerare specifice perioadei timpurii a primei epoci a fierului²⁵, chiar dacă această necropolă a fost sincronizată începuturilor perioadei hallstattiene mijlocii²⁶.

Pe baza elementelor de rit și ritual menționate de Bader, mormântul cu fibulă Glasinac, ca și celelalte înmormântări hallstattiene de la Zimnicea ar putea fi sincronizate ipotetic unui posibil orizont funerar caracterizat de înhumare cu craniul orientat către sud, un ritual comun și necropolei de la Stoicani, dar și altor câtorva înmormântări precum cele de la Coșereni²⁷ sau

²² László 2001, 3

²⁴ Morintz 1987, 66 atribuie necropola culturii Babadag, Hänsel 1976 și László 1980, 185-187, 1989 o consideră ca aparținând unui grup cultural aparte (Stoicani-Cozia), iar Vulpe 1986, 2008, 270, n. 10 sau Brujako 2004 o pun în legătură cu diferite descoperiri din regiunile stepice nord-pontice.

²³ Petrescu-Dâmbovița 1953, 185, m.55/c, 193, fig. 12/10. Prezența la Dunărea de Jos a fibulelor Glasinac încă dintr-o perioadă timpurie a primei epoci a fierului este indicată și de depozitul de bronzuri de la Dridu (Enăchiuc 1987).

²⁴ László 1976, 91, 93; Moscalu 1976, 85; Morintz 1987, 68; Vulpe 2008, 269-271.

²⁵ Organizarea unor inventare funerare relativ sărace și repartizarea bunurilor de prestigiu metalice în depozite cu caracter non-funerar ca manifestări specifice începuturilor epocii fierului au fost relevate de cercetarea central- și vest-europeană din ultimele decenii (Bradley 1988; Hansen 1991, 1992, 1994, 368-370, 1995; Huth 1997; Wells 1998 ș.a.). Recent, ideea unei complementarități a modului de repartizare a bunurilor de prestigiu în domeniile funerar și depozițional în cazul descoperirilor din prima epocă a fierului de la Dunărea de Jos a fost evocată de Vulpe 2008.

²⁶ Necropola de la Stoicani a fost considerată fie anterioară, fie contemporană începuturilor epocii Basarabi: Vulpe 1965, 119, 123; 1970, 163, n. 176; László 1976, 89, n. 11, 98, n. 74, 1980, 185, 2001, 324; Brujako 2004. Unele nuanțări sugestive la Morintz 1987, 66-67.

²⁷ Necropola hallstattiană de înhumare de la Coșereni cu defuncții depuși în poziție chircită a fost doar semnalată în urma unor săpături de salvare (Popescu 1964, 554), dar, din păcate, mormintele de aici nu au fost nici până astăzi publicate.

Șviștov²⁸. Potrivit Alexandrei Alexandrescu, ritualul depunerii defuncțiilor cu craniul către sud, practicat și în cazul înmormântărilor hallstattiene din zona C18 de la Zimnicea ar fi specific, unei perioade anterioare culturii Basarabi²⁹. Aceiași autoare atrăgea atenția și asupra relativei sărăcii a inventarelor înmormântărilor hallstattiene de la Zimnicea, o caracteristică pe care o considera sincronă apariției ceramicii canelate³⁰.

Depunerea atât în mormântul de la Zimnicea, cât și într-un mormânt de la Insula Banului a câte unei "dălți"³¹, ar putea indica o similitudine rituală și o posibilă contemporaneitate relativă a celor două descoperiri. Și această posibilă analogie ar putea pleda pentru o datare mai timpurie a mormântului de la Zimnicea, și anume în perioada de început a primei epoci a fierului.

Cu toate acestea, analogiile fibulei Glasinac ar permite o sincronizare a mormântului de la Zimnicea cu necropolele cu morminte de inhumatie amenajate sub mantalele de piatră ale unor mici tumuli, așa cum sunt cele de la Balta Verde, Gogoșu-faza I, Basarabi sau din alte situri din nord-vestul Bulgariei³². O analogie morfologică foarte apropiată pentru piesa din mormântul de la Zimnicea este oferită de fibula din inventarul mormântului 1, movila XII de la Balta Verde³³. Astfel, posibilitatea sincronizării mormântului de la Zimnicea cu înmormântările de la Balta Verde, contemporane ceramicii de tip Basarabi, nu poate fi nici ea exclusă. Din păcate, în momentul de față, nu se mai poate preciza dacă mormântul de la Zimnicea a beneficiat sau nu de o amenajare tumulară, tocmai datorită dezvoltării deasupra acestuia a așezării de epocă Latcne.

Fibulele Glasinac se mai regăsesc și într-unele contexte care, pe baza unei ceramicii deosebite de cea de tip Basarabi, au fost datate în perioada târzie a primei epoci a fierului (așa-numita fază finală Ferigile III)³⁴. În acest sens este poate sugestivă prezența fibulelor Glasinac în contextele de la Alexandria – "La

Vii" și, probabil, Budureasca³⁵. Din păcate contextul de la Budureasca nu este suficient de bine precizat în literatură. În schimb, asocierea a trei fibule Glasinac de bronz cu ceramică la roată în două contexte de la Alexandria – "La Vii" a fost recent afirmată categoric³⁶, dar, din păcate, și materialele de aici așteaptă în continuare să fie ilustrate și publicate exhaustiv. Dacă această asociere este veridică, descoperirea de la Alexandria – "La Vii" ar putea oferi reperul cronologic relativ cel mai târziu ale perioadei de folosire a fibulelor Glasinac la Dunărea Inferioară, indiferent dacă îl plasăm în secolul al V-lea a.Chr.³⁷ sau, poate mai probabil, mai devreme, în secolul al VI-lea a.Chr., așa cum voi sugera mai jos.

O fibulă Glasinac cu portagrafa triunghiulară a fost identificată și în mormântul din tumulul 40 de la Ferigile, considerat ca unul dintre mormintele târzii ale necropolei³⁸. Argumentele pe baza cărora unele dintre mormintele de la Ferigile, inclusiv tumulul 40, s-ar data în prima jumătate a secolului al IV-lea a.Chr. (!) se rezumă în ultimă instanță la declararea formelor ceramice din aceste inventare ca imitații lucrute de mână după forme ale ceramicii lucrute la roată³⁹. Această interpretare își așteaptă și astăzi demonstrația, iar relativitatea valabilității ei pentru cronologie a fost de altfel recunoscută⁴⁰. Nici una dintre formele ceramice de la Ferigile nu prezintă inelul de poză, a cărui realizare ar certifica imitarea de mână a unor forme la roată. Trebuie precizat că la Ferigile lipsesc, nu numai ceramica locală lucrată la roată sau importuri grecești, dar și fibulele tracice atât de caracteristice descoperirilor din secolele V-III a.Chr. de la Dunărea de Jos⁴¹.

Apariția la Dunărea Inferioară a celor mai vechi recipiente ceramice lucrute la roată⁴² a fost corelată cu instalarea pe țărmurile pontice a coloniilor grecești⁴³ și a fost considerată ca ulterioară sfârșitului culturilor perioadei

²⁸ Dimitrov et alii 1967, 82-sqq.

²⁹ Alexandrescu 1978, 124. Cf. Morintz 1987, 61; Vulpe 1995, 395-396 ș.a.

³⁰ Alexandrescu 1978, 123-124.

³¹ Hänsel 1976, pl. 67/9.

³² Gergova 1987, 13-16.

³³ Berciu, Comșa 1956, 342, fig. 69/1 și 386, fig. 126/6.

³⁴ Vulpe 1967, 87; 1970, 131, 145, n. 97; 1977, 89; 2001, 337-338.

³⁵ Măndescu 2005, 34-35, fig. 2/1.

³⁶ Mirea, Pătrașcu 2005, 19. Trebuie remarcat faptul că asocierea fibulelor Glasinac cu ceramică la roată nu a fost explicit afirmată de autorul săpăturilor, Preda 1961, 210-211. Cf. Crișan 1978, 144.

³⁷ Preda 1961, 212; Crișan 1978, 147 ș.a.

³⁸ Vulpe 1967, 87; 1977, 96, fig. 4 (grupa combinatorică nr. 5).

³⁹ Vulpe 1967, 87; 1977, 89.

⁴⁰ Vulpe 1977, 89.

⁴¹ Hänsel 1974, 210-211.

⁴² De exemplu cana la roată de la Gogoșu, Berciu, Comșa 1956, 417, fig. 140-141/6.

⁴³ Moscalu 1983, 92-93; Smirnova 1993, 108-110.

mijlocii a primei epoci a fierului din sudul României⁴⁴. Generalizarea tehnicii ceramicii la roată în regiunile Dunării Inferioare este însă și mai târzie și, probabil, nu ar putea fi datată înaintea mijlocului secolului al IV-lea a.Chr.⁴⁵. Cercetările viitoare vor trebui să precizeze momentul cronologic particular în care, la Dunărea Inferioară, lucrarea la roată a ceramicii a devenit comparabilă sub aspect cantitativ cu producția locală de mână. Se poate considera însă că sfârșitul perioadei de folosire a fibulelor Glasinac la Dunărea de Jos ar putea fi plasat anterior “momentului” generalizării roții olarului în producția locală de ceramică⁴⁶.

Dacă unele asocieri ale fibulelor Glasinac cu fragmente ceramice lucrate la roată au fost semnalate în literatură, ele nu pot implica însă contemporaneitatea nici măcar relativă a fibulelor Glasinac cu fibulele tracice. De altfel, asocierea dintre cele două forme de fibule nu a fost până acum atestată, la fel cum nici asocieri ale fibulelor Glasinac cu importuri grecești din secolele V-III a.Chr. nu au fost încă documentate⁴⁷. Absența importurilor grecești și a fibulelor tracice în mormintele de la Ferigile sau în contextele de la Alexandria, ne obligă să plasăm aceste descoperiri mai devreme decât începuturile perioadei de folosire a fibulei tracice, și anume, poate chiar înaintea secolului al V-lea a.Chr. În orice caz, fibulele Glasinac nu au mai fost folosite în perioada în care, la Dunărea de Jos, s-a generalizat ceramica la roată, s-a răspândit fibula tracică și când importurile grecești s-au distribuit în cantități importante, probabil sub înrâurirea expansiunii macedonene, dincolo de regiunile învecinate coloniilor pontice. Probabil, în regiunile Dunării Inferioare, cezura dintre perioada de folosire a fibulelor Glasinac și cea a folosirii fibulelor tracice ar trebui plasată în cursul secolului al V-lea a.Chr.

Posibila sincronizare a perioadei de folosire a fibulei Glasinac cu faza târzie a necropolei de la Ferigile și cu descoperirile de la Alexandria – “La Vii”, nu implică o datare a mormântului de la Zimnicea la sfârșitul primei epoci a fierului. Se poate pune întrebarea dacă, nu

cumva, tocmai deosebirile de rit funerar – înhumație în cazul mormântului de la Zimnicea și exclusiv incineratie la Ferigile – nu ar putea constitui și expresia unei posibile distincții cronologice. De altfel, conturarea unui orizont de înhumație anterior înmormântărilor de la Ferigile a mai fost susținută în literatură⁴⁸. Probabil, mormântul cu fibulă Glasinac de la Zimnicea este anterior descoperirilor târzii de la Ferigile sau celor amintite de la Alexandria – “La Vii” și ar putea corespunde acelor înmormântări plane de epocă mijlocie hallstattiană care “apar în mod izolat și în restul ariei Basarabi”, în afara zonei de sud-vest a Olteniei, unde se concentrează principalele necropole ale acestei culturi⁴⁹. După cum vom vedea în continuare, o prezență umană de epocă Basarabi pe situl “Cetate” de la Zimnicea este susținută și de un alt indiciu expresiv.

4. Un fragment de strachină Basarabi descoperit pe “Cetate”

Fibula din mormântul 2 nu este singurul obiect de epocă hallstattiană mijlocie de pe “Cetatea” de la Zimnicea. În 1965 Alexandru Vulpe ilustrează un fragment considerat ca tipic pentru ceramica Basarabi, cu precizarea că el provine de la Zimnicea, fără alte specificări în privința locului descoperirii⁵⁰. Fragmentul ceramic a fost și el reidentificat în depozitele M.N.A. În mod straniu, acesta este singurul fragment ceramic Basarabi regăsit în cele 40 de lăzi care conțin materiale ceramice de la Zimnicea și care se află în depozitele din Casa Academiei (în marea lor majoritate ceramică locală din secolele IV-III a.Chr.).

Fragmentul (fig. 4/1-2) provine de la o strachină cu buza cu fațetări în torsadă, decorate cu triunghiuri hașurate și încrustate cu o pastă de culoare deschisă ale cărei resturi se pot încă observa cu ochiul liber. Imediat sub buză a fost decroșat un motiv zigzagat. Zonele decroșate au fost și ele umplute inițial cu o pastă albă. Potrivit marcajului piesei, “Z49 SVIIë” (Zimnicea, campania 1949, secțiunea VIIë), fragmentul ceramic a fost descoperit tot în sudul sitului “Cetate”, deci nu departe de

⁴⁴ Alexandrescu, Morintz 1999, 14-16 (cu literatura a mai veche).

⁴⁵ Hänsel 1974, 194.

⁴⁶ Vulpe 1977, 89.

⁴⁷ Fibule Glasinac se asociază pe litoralul vest-pontic, de exemplu la Tariverdi (Condurachi 1957, 80-81, fig. 61/1) și Dobrina (Hänsel 1974, 210-211, 207, fig. 10/15-23, Lang 1980, 231) cu materiale grecești din secolul al VI-lea a.Chr.

⁴⁸ Un orizont de înhumație, ilustrat de înmormântările de la Gogoșu-faza I ar precede, potrivit lui Vulpe 1970, 150, orizontul de incineratie Ferigile. Asupra semnificației diferenței de rit: Vulpe 1970, 163 și 2008, 271.

⁴⁹ Vulpe, Basarabi, 162.

⁵⁰ Vulpe 1965, fig. 4/9.

secțiunea (S.VI) în care este atestată înmormântarea cu fibulă Glasinac, mai sus prezentată (fig. 1).

Fațetarea fragmentului nostru este similară celei a unor străchini cu buza invazată de la Ferigile (tipul de străchini I.A.2, tumulii 40 și 74/m.1, în care au fost identificate și fibule Glasinac cu portagrafa triunghiulară)⁵¹ sau la Remetea-Pogonici⁵². Potrivit lui A. Vulpe, astfel de străchini sunt specifice nu numai ariei Bârsești-Ferigile, ci și unor descoperiri din afara acestei arii⁵³. Pe de altă parte, incrustația cu pastă albă a unor motive triunghiulare și zigzagate decroșate din pasta neagră a unor recipiente ceramice hallstattiene își regăsește analogii de exemplu la Balta Verde în inventarul tumulului XX⁵⁴.

În lipsa oricărei documentații nu putem decât presupune că fragmentul ar proveni dintr-un context fie de locuire, fie funerar, din perioada culturii Basarabi, distrus de locuirea Latcne. Deși reprezintă deocamdată o apariție insolită, fragmentul ceramic Basarabi de la Zimnicea oferă un indiciu suplimentar, alături de înmormântarea cu fibulă Glasinac, pentru atestarea unei prezențe umane certe pe situl Cetate în perioada mijlocie a primei epoci a fierului.

5. Indicii ale începuturilor așezării Latcne de pe "Cetate" și semnificația mormântului hallstattian

Pentru demersul de față nu consider că ar fi de prisos precizarea, fie și numai succintă, a indicatorilor cronologici ai începuturilor așezării getice de la Zimnicea. Această precizare este cu atât mai justificată cu cât, potrivit afirmațiilor din literatura mai veche⁵⁵, locuirea "getică" a suprapus înmormântarea cu fibulă Glasinac. Din păcate, pierderea documentației secțiunilor din sud-estul sitului (S.V din 1948 și S.VI-VII și VII-1 din 1949) impune recursul la cele câteva indicii sugestive, dar disparate și indirecte, de care dispune cercetarea la ora actuală pentru aproximarea începuturilor locuirii Latcne de pe "Cetate".

Reperul cronologic oferit de Nestor pentru începuturile așezării getice de pe "Cetate", și anume, descoperirea în nivelul inferior a unui

fragment atic din secolul al V-lea a.Chr., este mai degrabă ambiguu⁵⁶. Cele mai timpurii elemente de datare care au putut fi identificate printre materialele recoltate în campania 1924 (când s-au investigat suprafețele cele mai mari de pe "Cetate", v. fig. 1), nu sunt anterioare sfârșitului secolului al IV-lea a.Chr.⁵⁷.

De asemenea, la baza stratigrafiei din secțiunea XIV/1968 din nord-estul așezării Latcne de pe "Cetate" (pentru localizare v. fig. 1), A. D. Alexandrescu semnala identificarea unei o fibule tracice⁵⁸. Din păcate, contextul din care provenea această fibulă a rămas inedit, dar cercetările mai recente au oferit posibilitatea verificării raportării fibulelor tracice la stratigrafia așezării de pe "Cetate". În nivelul cel mai vechi (inferior) de locuire din așezarea de pe "Cetate", în secțiunea din arealul J13 (carourile a și c)⁵⁹, au fost identificate în campania 2005 o mare cantitate de ceramică locală lucrată de mână, dar și numeroase fragmente la roată, fragmente de amfore grecești, precum și o fibulă tracică de bronz cu arcul aplatizat (fig. 5/2). Fibula, de mici dimensiuni (2,85 cm lungime), descoperită în vecinătatea profilului de W al secțiunii, provine din contextul 276 – o lentilă de sol nisipos brun-cenușie care formează partea superioară a umpluturii gropii unei locuințe (contextul 282) adâncite în humusul preistoric (contextul 145) și în solul steril din punct de vedere arheologic al sitului "Cetate" (fig. 5/1). Această piesă aparține unei variante a fibulei tracice care, potrivit unor studii recente⁶⁰, reprezintă o datare târzie, în secolul al III-lea a.Chr. Poziția stratigrafică a fibulei din contextul 276 sugerează că începuturile locuirii în zona de nord a așezării getice de la Zimnicea (fig. 1) ar putea fi datate cu puțin înaintea perioadei de folosire a acestei variante târzii a fibulei tracice, probabil la finele secolului al IV-lea a.Chr. Cercetările viitoare vor trebui să lămurească dacă această constatare este valabilă și pentru zonele de sud-est ale sitului, unde se localizează înmormântarea cu fibulă Glasinac.

⁵¹ Vulpe 1967, 38, pl. I/3 (8), 13 (4).

⁵² Stratan 1961, 168, fig. 5/5.

⁵³ Vulpe 1967, 39

⁵⁴ Berciu, Comșa 1956, 375, fig. 108-109.

⁵⁵ Cf. *supra* n. 1-3.

⁵⁶ Nestor 1949, 119. Fragmentul, menționat și de Vulpe 1966, 22, nu a fost din păcate niciodată ilustrat în literatură, astfel că încadrarea sa cronologică nu poate fi verificată.

⁵⁷ Spănu 2006, 165-166.

⁵⁸ Alexandrescu 1976, 136, fig. 2/13.

⁵⁹ Cercetări și documentație D. Spănu (2003-2005) ca responsabil de sector sub coordonarea lui M. Babeș (responsabil de șantier).

⁶⁰ Zirra 2000, 34-47; Măndescu 2000, 82-91.

Informațiile de care dispunem în momentul de față pentru datarea începuturilor așezării Latčne de la Zimnicea sunt sumare și disparate. Totuși, contextele evocate mai sus sugerează o datare a începuturilor locuirii Latčne de pe situl "Cetate" în plină epocă de folosire a fibulei tracice, probabil în cea de a doua jumătate a secolului al IV-lea a.Chr. O asemenea datare nu contravine, ci se armonizează satisfăcător semnificației instalării unei locuiri dense într-un perimetru care anterior avusese o destinație funerară. Cu alte cuvinte, tradiția înmormântărilor hallstattiene fusese demult uitată, iar posibilele semne de mormânt se năruiseră, în momentul constituirii așezării Latčne pe situl "Cetate" de la Zimnicea.

Dacă analogiile morfologice ale fibulei pledează pentru o încadrare a mormântului în perioada Basarabi, ritul funerar (inhumație cu craniul la sud) sugerează o sincronizare a acestei descoperiri cu celelalte înmormântări hallstattiene de la Zimnicea, anterioare culturii Basarabi. Dacă am accepta o datare a mormântului cu fibulă Glasinac de pe "Cetate" mai târzie decât cea a celor 13 morminte hallstattiene din C.18 (fig. 6), ritul funerar comun ar sugera, în acest caz, o continuitate a tradiției funerare locale care a supraviețuit momentului constituirii și răspândirii ceramicii Basarabi.

Existența unor înmormântări din perioada mijlocie hallstattiene, sub nivelurile de locuire Latčne de la Zimnicea, aruncă o umbră de îndoială asupra împărțirii tradiționale a perimetrului cu vestigii arheologice de aici în două ansambluri cu funcțiuni distincte: "Cetatea" – o așezare preistorică aflată a la marginea terasei Dunării și "Câmpul morților" sau "Câmpul de urne" – zonele cu destinație funerară din jurul așezării. Această departajare, pe care o datorăm lui Bolliac⁶¹, a făcut o îndelungată carieră în istoriografia românească⁶², poate tocmai datorită aparentei ei verosimilității: imaginea unei așezări înconjurate de necropole se asemnăna în mod satisfăcător cu departajarea, specifică Antichității clasice, dintre spațiul locuit (intravilan) și cel extravilan, cu destinație funerară. În stadiul actual al cercetării, această departajare pare să fie valabilă numai în cazul

descoperirilor de epocă Latčne⁶³, dar, cel puțin în cazul primei epoci a fierului, situația pare să fi fost inversă: înmormântărilor de pe "Cetate" le corespund cele câteva urme de locuire în C.5, menționate de Nestor în plin "Câmp al morților"⁶⁴ (fig. 6).

După cum am arătat mai sus, instalarea unei locuiri intense peste o zonă cu destinație funerară are o semnificație particulară pentru înțelegerea vestigiilor preistorice de la Zimnicea. Ea indică nu numai un anumit hiatus cronologic între înmormântările din perioada fibulei Glasinac și așezarea Latčne (getică) de pe "Cetate", ci și o întrerupere a memoriei culturale colective⁶⁵. Revenirea unor comunități umane pe terasa înaltă a Dunării de la Zimnicea în secolul al IV-lea a.Chr. aducea cu sine și o schimbare radicală a ritului funerar: dacă purtătorii fibulei Glasinac au practicat inhumarea cu craniul către sud, purtătorii fibulei tracice de la Zimnicea aveau să recurgă cu predilecție la incinerare⁶⁶. Inversarea relației spațiale între perimetrele de locuire și cel funerar din perioada hallstattiene mijlocie și cea a Latčne-ului timpuriu, amplasarea locuințelor getice peste mormintele mai vechi și schimbarea ritului de înmormântare, toate acestea oglindesc o profundă discontinuitate culturală și un hiatus al prezenței umane la Zimnicea în perioada târzie a primei epoci a fierului.

⁶¹ Bolliac 1874.

⁶² Tocilescu 1880, 552; Pârvan 1926, 629; Nestor 1949, 121; Protase 1971, 55-56; Alexandrescu 1974, 57 și 1980, 43; Curinschi Vorona 1981, 24 ș.a.

⁶³ Totuși, unele remarci ale lui Nestor 1949, 119 și Alexandrescu 1974, 56 aruncă o umbră de îndoială asupra acestei ipotetice dihotomii spațial-funcționale: locuirea târzie Lat

ène pare să se fi extins și dincolo de perimetrul "Cetății".

⁶⁴ Nestor 1950, 100.

⁶⁵ Pentru conținutul noțiunii: Brather 2004, 112-116.

⁶⁶ Alexandrescu 1980, 42. Raportul incinerăți-inhumați de epocă Latčne din mormintele de la Zimnicea publicate de Alexandrescu 1980 este de 166/4. La acestea mai trebuie adăugate însă și "mormântul-cuptor" (prezentat succint de Nestor 1950, 98, urmează să fie prelucrat și publicat exhaustiv de către A. Ganciu și M. Babeș) și alte câteva morminte de incinerare descoperite recent (2007-2008) în "Câmpul morților", cu ocazia unor săpături de salvare coordonate de M. Babeș, A. Ganciu și D. Măndescu. Informații M. Babeș și D. Măndescu.

BIBLIOGRAFIE

- Alexandrescu 1974,
A. D. Alexandrescu, Autour des fouilles de Zimnicea. *Thracia* III (Sofia), (1974), 47-64.
- Alexandrescu 1976,
A. D. Alexandrescu, Ŕ propos des fibules «thraces» de Zimnicea. *Thraco-Dacica* 1, (1976), 131-141.
- A. D. Alexandrescu 1978,
A. D. Alexandrescu, Sépultures du premier âge de Fer   Zimnicea. *Dacia* 22, (1978), 115-124.
- Alexandrescu 1980,
A. D. Alexandrescu, La nécropole gîte de Zimnicea. *Dacia* 24, (1980), 19-126.
- Alexandrescu, Morintz 1999,
P. Alexandrescu, S. Morintz, Ŕ propos de la couche pr coloniale de M sambira. (P. Alexandrescu), *L'Aigle et le dauphin. Etudes d'archéologie pontique*. Bucarest, 1999, 8-16.
- Bader 1983
T. Bader, *Die Fibeln in Rum nien*. Pr historische Bronzefunde 14, 6, München (1983).
- Berciu, Com a 1956,
D. Berciu, E. Com a, Săpăturile arheologice de la Balta Verde  i Gogosu (1949-1950). *Materiale  i Cercetări Arheologice* 2, (1956), 253-489.
- Bolliac 1874,
C. Bolliac, Ceramica Daciei. C mpul mor ilor de la Zimnicea. *Trompeta Carpa ilor* nr. 12, (1874), 1137.
- Bradley 1988,
R. Bradley, Hoarding, recycling and the consumption of prehistoric metalwork: technological change in western Europe. *World Archaeology* 20, 2, (1988), 249-260.
- Brather 2004,
S. Brather, *Ethnische Interpretationen in der frühgeschichtlichen Arch ologie. Geschichte, Grundlagen und Alternativen*. (H. Beck, D. Geuenich, H. Steuer), Ergänzungen zum Reallexikon der Germanischen Altertumskunde. Band 42, Berlin, New York (2004).
- Brujako 2004,
I. V. Brujako, Kimmerijcy, frakijcy I mogil'nik Stojkani. (J. Chochorowski), *Cimmerians, Scythians, Sarmatians. In memory of Professor Tadeusz Sulimirsky*, Krak v (2004), 71-83.
- Cri an 1968,
I. H. Cri an, Ceramica daco-getic , Bucure ti (1968).
- Cri an 1978,
I. H. Cri an, Die Anfänge der Latènezeit bei den Geto-Dakern. *Dacia* 22, (1978), 143-154.
- Condurachi 1957,
E. Condurachi,  antierul arheologic Histria. *Materiale  i Cercet ri Arheologice* 4, (1957), 3-103.
- Curinschi Vorona 1981,
G. Curinschi Vorona, *Istoria arhitecturii  n Rom nia*, Bucure ti (1981).
- Dimitrov et alii 1967,
D. P. Dimitrov, M.  i ikova, A. Dimitrova, V. Naidenova, Arheologi eskije raskopki v vosto nom sektore Nove v 1965 g. *Izvestija Sofia* 30, (1967), 75-100.
- En chiuc 1987,
V. En chiuc, Depozitul de bronzuri de la Dridu. *Thraco-Dacica* 8, 1-2, (1987), 72-91.
- Gergova 1987,
D. Gergova, *Früh- und  ltereisenzeitliche Fibeln in Bulgarien*. Prähistorische Bronzefunde 14, 7, München, (1987).
- Hansen 1991,
S. Hansen, *Studien zu den Metalldeponierungen während der Urnenfelderzeit im Rhein-Main-Gebiet*, Bonn (1991).
- Hansen 1992,
S. Hansen, Depozite ca ofranda: o contributie la interpretarea descoperirilor de depozite din perioada timpurie a UFZ. *SCIIVA*, 43,4, (1992), 371-392.
- Hansen 1994,
S. Hansen, *Studien zu den Metalldeponierungen während der älteren Urnenfelderzeit zwischen Rh netal und Karpatenbecken*, Bonn (1994).
- Hansen 1995,
S. Hansen, Aspekte des Gabentauschs und Handels während der Urnenfelderzeit in Mittel- und Nordeuropa im Lichte der Fund berlieferung. (B. Hänsel), *Handel, Tausch und Verkehr im Bronze- und Fr heisenzeitlichen Südosteuropa*. Südosteuropa-Schriften 17, Prähistorische Arch ologie in Südosteuropa 11, München-Berlin (1995), 67-80.
- Hänsel 1974,
B. Hänsel, Zur Chronologie des 7. Bis 5. Jahrhunderts v.Chr. im Hinterland von Odessos an der westlichen Schwarzmeerküste. *Prähistorische Zeitschrift* 49, 2, (1974), 193-217.
- Hänsel 1976,
B. Hänsel, Beiträge zur regionalen und chronologischen Gliederung der älteren Hallstattzeit an der unteren Donau, Bonn (1976).
- Lang 1980,
A. Lang, Zur Chronologie fr hskytischer Funde im Karpatenbecken und an der unteren Donau. *Actes du IIe congrès international de thracologie (I)*, Bucure ti (1980), 229-233.
- László 1976,
A. László,  ber den Ursprung und die Entwicklung der fr hhallstattzeitlichen Kulturen in der Moldau. *Thraco-Dacica* 1, (1976), 89-98.
- László 1980,
A. László, La région extracarpatique orientale   la fin du IIe millénaire et dans la première moitié du Ier millénaire avant notre ère. *Actes du IIe congrès*

- international de thracologie (I)*, București (1980), 181-187.
- László 1989,
A. László, Les groupes régionaux anciens du Hallstatt f l'est des Carpates. La Moldavie aux XIIe-VIle siécles av.n.é. *La Civilisation du Hallstatt*, Liége (1989), 111-129.
- László 2001,
A. László, Prima epocă a fierului. Perioada timpurie. (M. Petrescu-Dâmbovița, A. Vulpe), *Istoria românilor. Vol. 1. Moștenirea timpurilor îndepărtate*, București (2001), 299-327.
- Măndescu 2000,
D. Măndescu, Fibula de schemă tracică - noi puncte de vedere. *SCIVA* 51, 1-2, (2000), 71-92.
- Măndescu 2005,
D. Măndescu, Despre periferia sudică a Grupului Ferigile. Cu privire specială asupra necropolei de la Teiu (județul Argeș). *Istros* 12, (2005), 33-43.
- Măndescu 2008,
D. Măndescu, *Cronologia perioadei timpurii a celei de a doua epoci a fierului (sec. V-III a.C.) între Carpați, Nistru și Balcani*. Teză de doctorat în stare de manuscris, finalizată în 2008.
- Metzner-Nebelsick 2004,
C. Metzner-Nebelsick, Wo sind die Frauen der Kimmerier ? Ein Beitrag zum Kulturkontakt zwischen Kaukasus, nordpontischer Steppe und Karpatenbecken am Beispiel der Frauentrachten des 9. und 8. Jahrhunderts v. Chr. (J. Chochorowski), *Cimmerians, Scythians, Sarmatians. In memory of Professor Tadeusz Sulimirsky*, Kraków (2004), 271-297.
- Mirčev 1965,
M. Mirčev, Trakijskaijat mogilen nekropol pri s. Dobrina. *Izvestija Varna* 1 (16), (1965), 33-69.
- Mirea, Pătrașcu 2006,
P. Mirea, I. Pătrașcu, *Alexandria. Repere arheologice și numismatice*, Alexandria (2006).
- Morintz 1987,
S. Morintz, Noi date și probleme privind perioada hallstattiană timpurie și mijlocie în zona istro-pontică (cercetările de la Babadag). *Thraco-Dacica* 8, 1-2, (1987), 39-71.
- Moscalu 1976,
E. Moscalu, Die frühhallstattzeitlichen Gräber von Meri (Gem. Vedea, Kr. Teleorman). *Thraco-Dacica* 1, (1976), 77-86.
- Nestor 1949,
I. Nestor, Săpăturile arheologice de la Zimnicea, jud. Teleorman. *Studii* 2, (1949), 116-125.
- Nestor 1950,
I. Nestor, Așezările din societate primitivă și sclavagistă în regiunea Dunărea de Jos. Raport sumar asupra campaniei de săpături arheologice de la Zimnicea. *SCIV* 1, 2, (1950), 93-120.
- Nikolov 1965,
B. Nikolov, Trakijski pametnici vāv Vracansko. *Izvestija na Arheologičeskija Institut Sofia* 28, (1965), 163-202.
- Pârvan 1926,
V. Pârvan, *Getica. O protoistorie a Daciei*, București (1926).
- Petrescu-Dâmbovița 1953,
M. Petrescu-Dâmbovița, Cimitirul hallstattian de la Stoicani. *Materiale* 1, (1953), 157-212.
- Popescu 1964,
D. Popescu, Săpăturile arheologice din Republica Populară Română. *Studii și Cercetări de Istorie Veche* 15, 2, (1964), 551-567.
- Popović, Vukmanović 1998,
P. Popović, M. Vukmanović, *Early Iron Age Cemetery Vajuga Pesak*, Beograd (1998).
- Preda 1959,
C. Preda, New aspects of early Latène epoch in Dacia discovered in Alexandria. *Dacia* 3, (1959), 179-194.
- Preda 1961,
C. Preda, Săpăturile de la Alexandria. *Materiale și Cercetări Arheologice* 7, (1961), 209-219.
- Protase 1971,
D. Protase, *Riturile funerare la daci și la daco-romani*, București (1971).
- Simion 2000,
G. Simion, Tombes tumulaires dans la nécropole de Celic Deré. (G. Simion, V. Lungu), *Tombes tumulaires de l'Âge du Fer dans le Sud-Est de l'Europe. Actes du II-e Colloque International d'Archéologie Funéraire*, Tulcea (2000), 69-82.
- Smirnova 1993,
G. I. Smirnova, Pamiatniki srednego podnestrov'ja v horologičeskoi sheme ranneskifskoi kul'tur'i. *Rossijskaja Arheologija* 2, (1993), 101-118.
- Spânu 2006,
D. Spânu, Campania Zimnicea 1924 - informații restituite. Cercetările arheologice conduse de I. Andrieșescu pe situl "Cetate". *Argesis, Seria Istorie (Pitești)* 14, 2005 (2006), 117-173.
- Spânu 2007,
D. Spânu, Istoricul și stadiul actual al Cercetărilor arheologice efectuate pe situl "Cetate" de la Zimnicea. *Cercetări Arheologice (București)* 13, 2006 (2007), 189-212.
- Stratan 1961,
I. Stratan, Cercetări arheologice executate de Muzeul raional Lugoj în 1956 și 1958. *Materiale și Cercetări arheologice* 7, (1961), 163-170.
- Tocilescu 1880,
G. Tocilescu, Dacia înainte de romani, București (1880).

Vulpe 1965,
A. Vulpe, Zur Mittleren Hallstattzeit in Rumänien (die Basarabi-Kultur). *Dacia* 9, (1965), 105-132.

Vulpe 1967,
A. Vulpe, *Necropola hallstattiană de la Ferigile*, București (1967).

Vulpe 1970,
A. Vulpe, Archäologische Forschungen und Historische Betrachtungen über das 7. bis 5. Jh. Im Donau-Karpatenraum. *Memoria Antiquitatis* 2, (1970), 115-190.

Vulpe 1977,
A. Vulpe, Zur Chronologie der Ferigile-Gruppe. *Dacia* 21, (1977), 81-112.

Vulpe 1986,
A. Vulpe, Zur Entstehung der geto-dakischen Zivilisation. Die Basarabikultur. *Dacia* 30, (1986), 49-90.

Vulpe 1995,
A. Vulpe, Stand und Aufgabe der Urnenfelderforschung im Karpatenraum. *Beiträge zur Urnenfelderzeit nördlich und südlich der Alpen*. Monographien RGZM 35, Mainz (1995), 389-397.

Vulpe 2001,
A. Vulpe, Prima epocă a fierului. Perioada mijlocie. (M. Petrescu-Dîmbovița, A. Vulpe), *Istoria românilor. Vol. I. Moștenirea timpurilor îndepărtate*, București (2001), 327-339.

Vulpe, Basarabi,
A. Vulpe, Basarabi (2). (C. Preda), *Enciclopedia Arheologie și Istoriei Vechi a României, vol. 1, A-C*, București (1994), 161-163.

Vulpe 2008,
A. Vulpe, Zu den Grabsitten der älteren Hallstattzeit in Rumänien. (F. Verse, B. Knoche, J. Graefe, M. Hohlbein, K. Schierhold, C. Siemann, M. Uckelmann, G. Woltermann), *Durch die Zeiten. Festschrift für Albrecht Jokenhövel zum 65. Geburtstag*, Rahden (2008), 269-273.

Vulpe 1966,
R. Vulpe, Așezări getice din Muntenia, București (1966).

Wells 1998,
P. S. Wells, Identity and Material Culture in the Later Prehistory of Central Europe. *Journal of Archaeological Research* 6, nr. 3, (1998), 239-298.

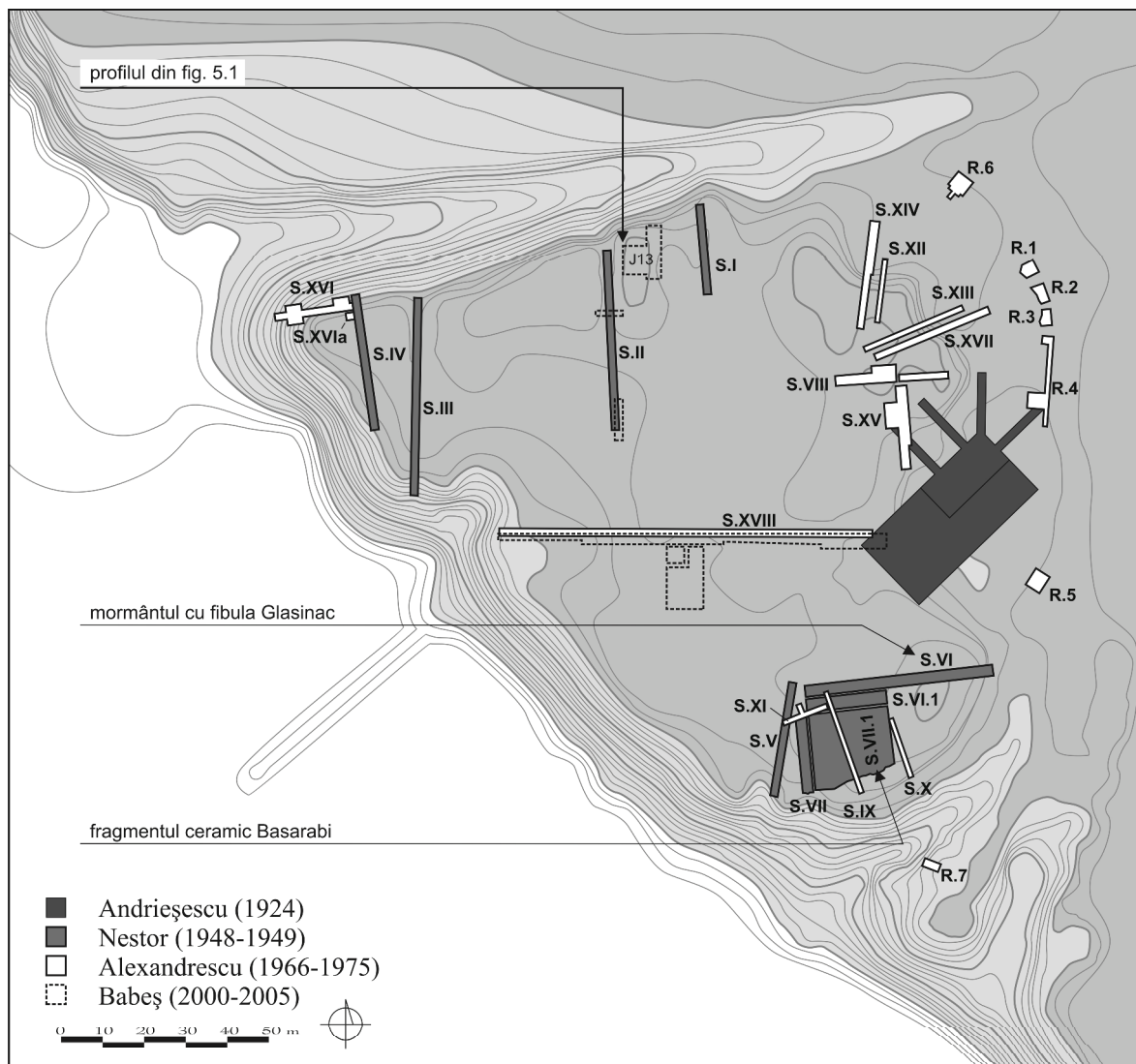
Zirra 2000,
V. V. Zirra, Bemerkungen zu den thrako-getischen Fibeln. *Dacia* 40-42, 1996-1998 (2000), 29-53.

A GRAVE WITH A FIBULA OF GLASINAC TYPE FROM THE SITE OF ZIMNICEA, "CETATE"

Abstract

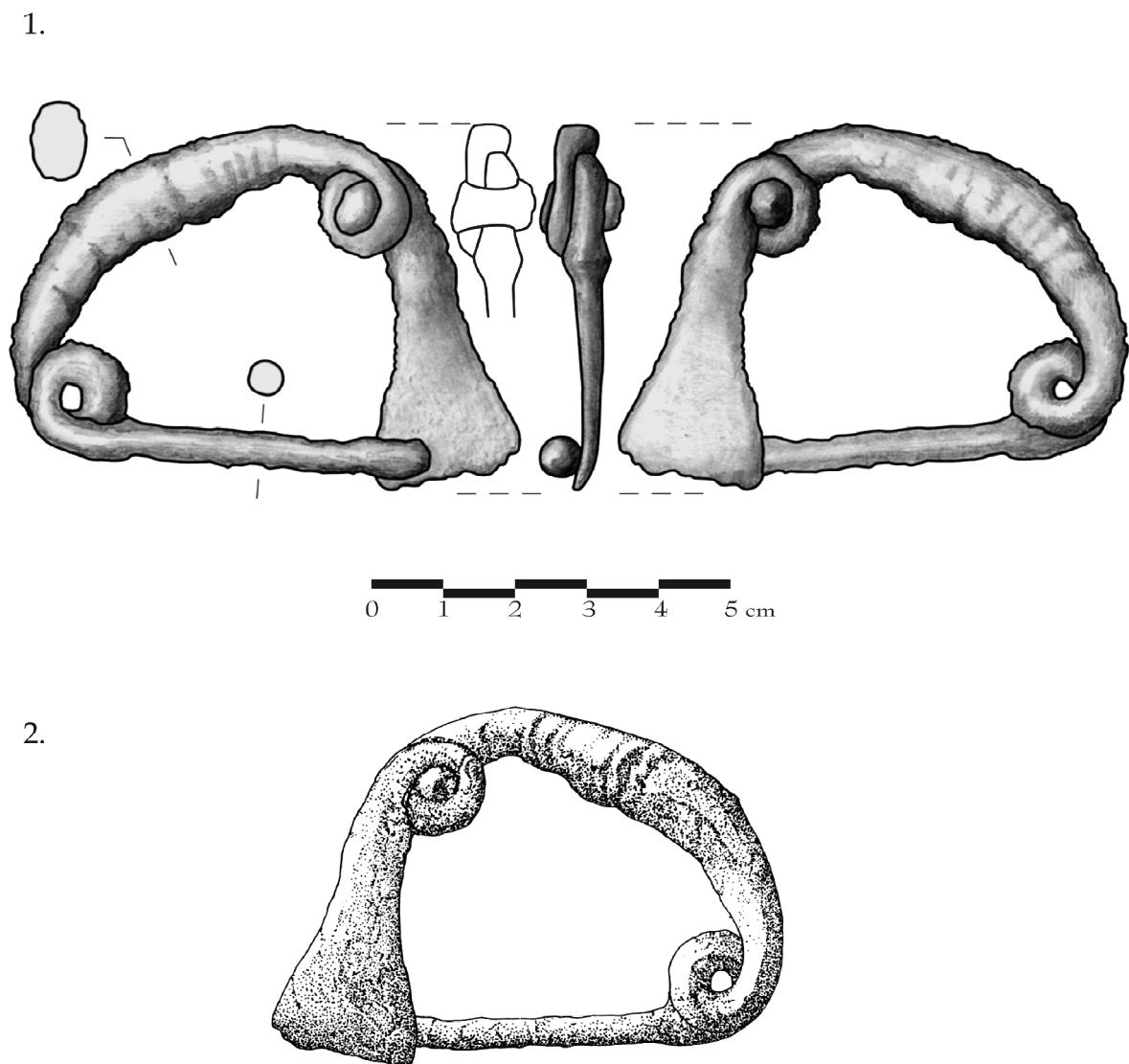
The location of an early Iron-Age grave, within the "Cetate" ("the Citadel") site in Zimnicea is clarified in this analysis; the grave contains a Glasinac type fibula (§ 1-2, fig. 1-3). Further on, the significance of this burial under the La Tène-age living-levels is debated. In the same time, the arguments of dating the beginnings of this type of living in the second half of the 4th century BC are also presented (§ 5, fig. 5).

The existence, under the La Tène settlement in Zimnicea, of mid-Hallstatt-age burials, throws a shadow of doubt over the traditional division of this archeological vestiges perimeter into two piles, with distinct functions: "the Citadel" – a pre-historical settlement, placed at the border of the Danube's terrace, and the "the Field of the Dead" or "the Urns' Field" – funeral destination areas around the settlement (fig. 6). The establishment of an intense living above burial contexts points not only towards a chronological hiatus between the Glasinac fibula period and the period of the La Tène settlement, but also towards a break into the collective cultural memory.

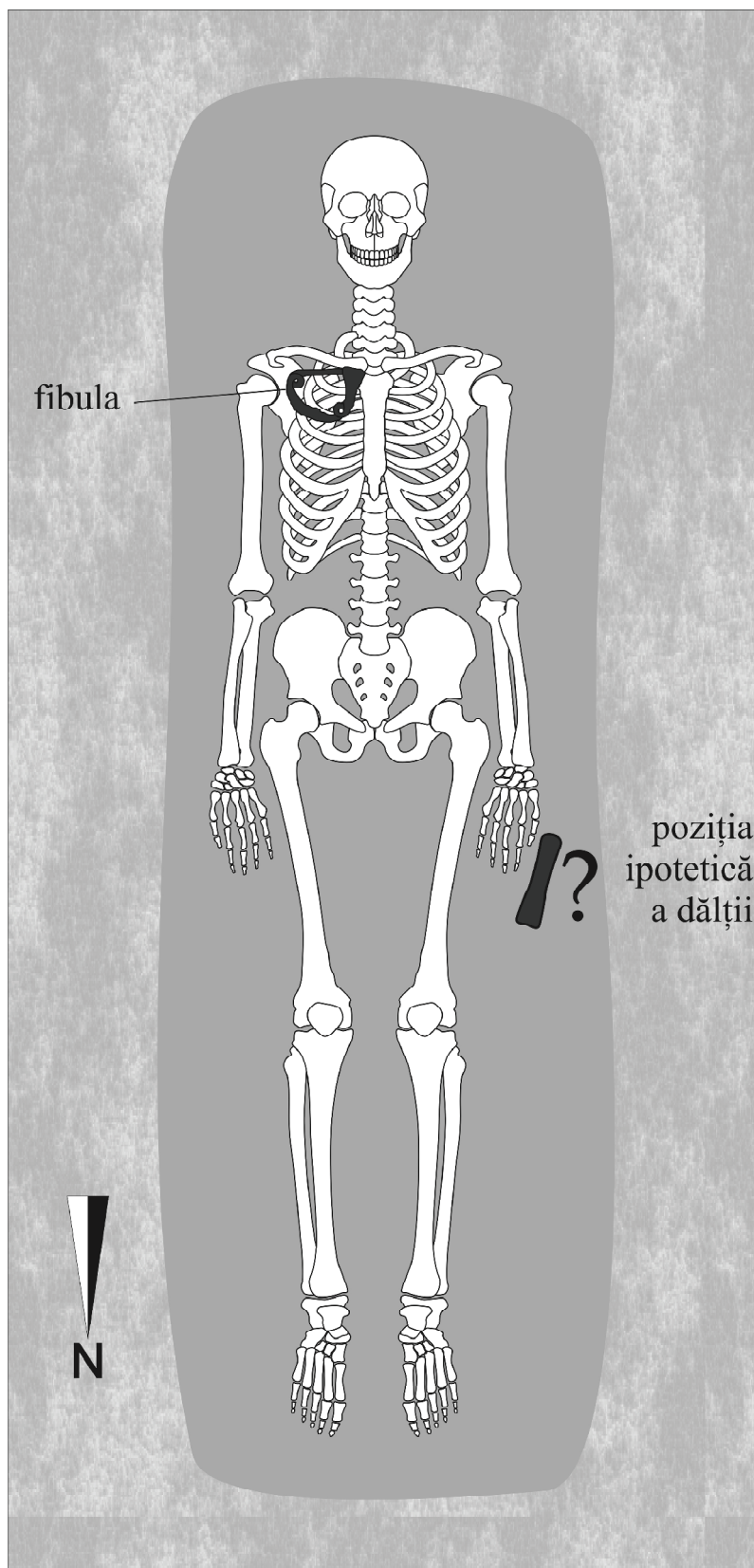

Fig. 1. Planul sitului Cetate de la Zimnicea cu indicarea secțiunilor și suprafețelor cercetate sub conducerea lui I. Andrieșescu (1924), I. Nestor (1948-1949), A. D. Alexandrescu (1966-1975) și M. Babeș (2000-2005).

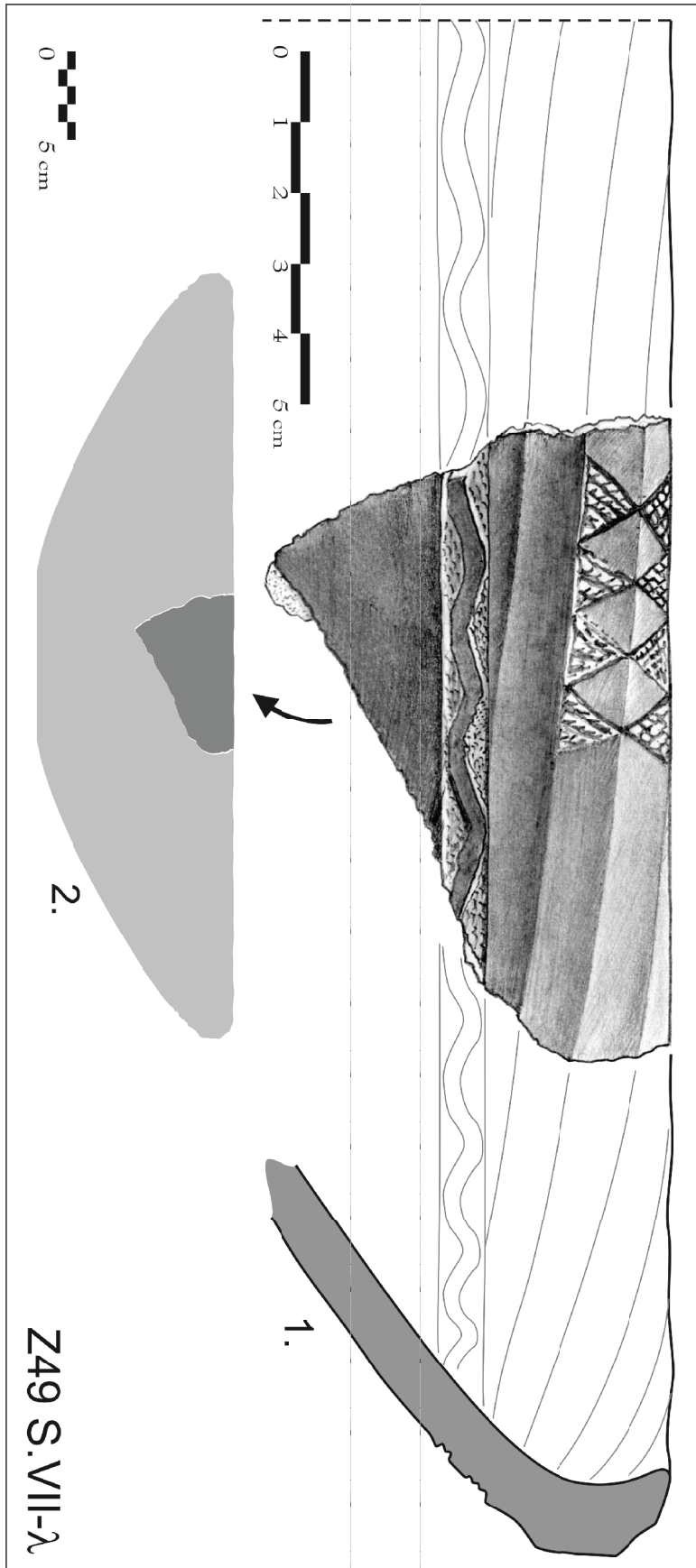
Fig. 1. Map of the site Zimnicea "Cetate" showing the trenches and sections excavated under I. Andrieșescu (1924), I. Nestor (1948-1949), A. D. Alexandrescu (1966-1975) and M. Babeș (2000-2005).

Fig. 2. Fibula Glasinac de la Zimnicea: 1. desen după original; 2. desen după Bader T. 1983, 80, pl. 27/177.
Fig. 2. The Fibula of Glasinac Type from Zimnicea. 1. Drawing after the original piece; 2. drawing after T. Bader 1983, 80, pl. 27/177.

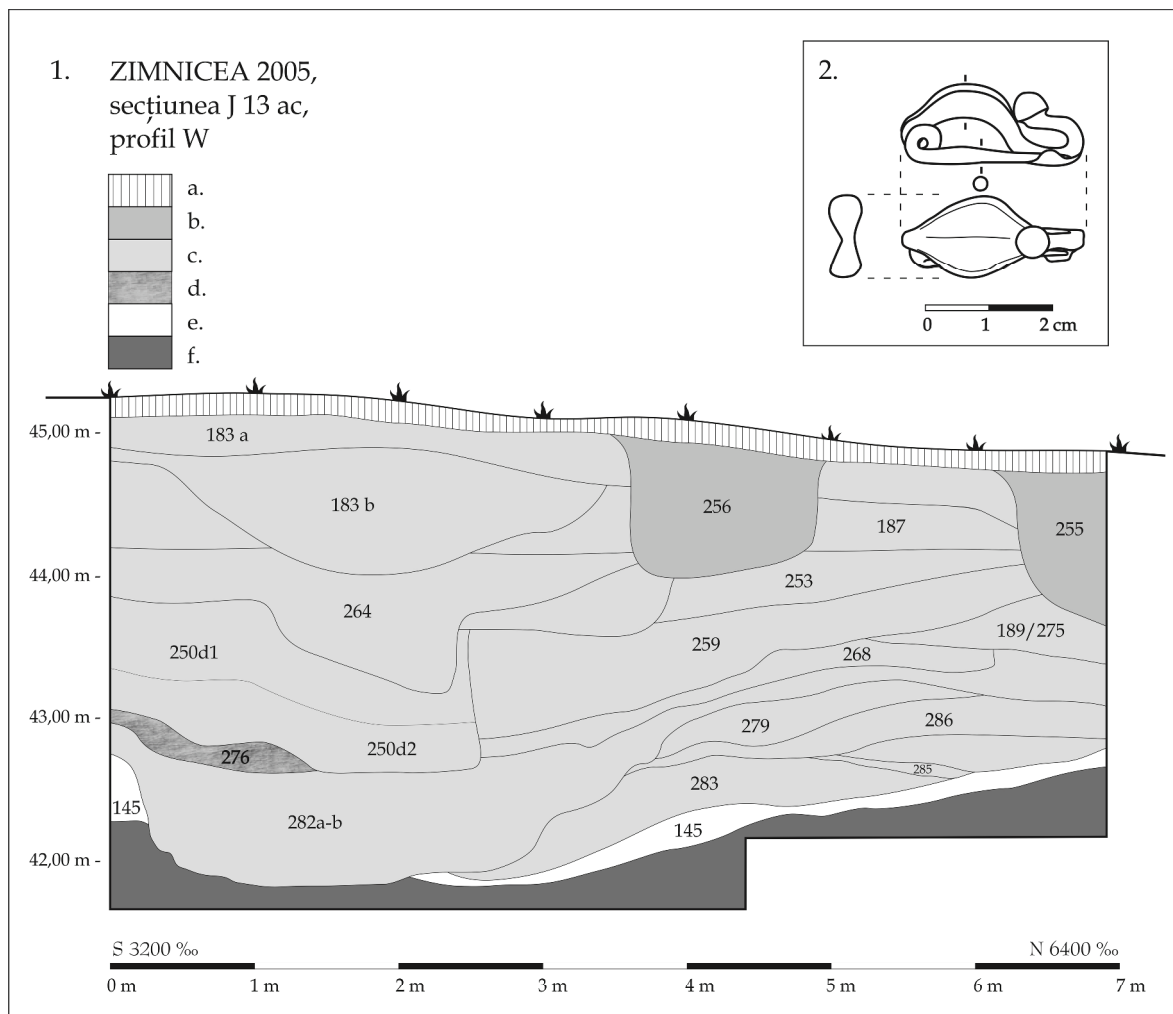

Fig. 3. Propunere de reconstituire ipotetică a planului mormântului nr. 2 din secțiunea VI.
Fig. 3. Theoretical reconstruction of the plan of Grave Nr. 2 from section VI.

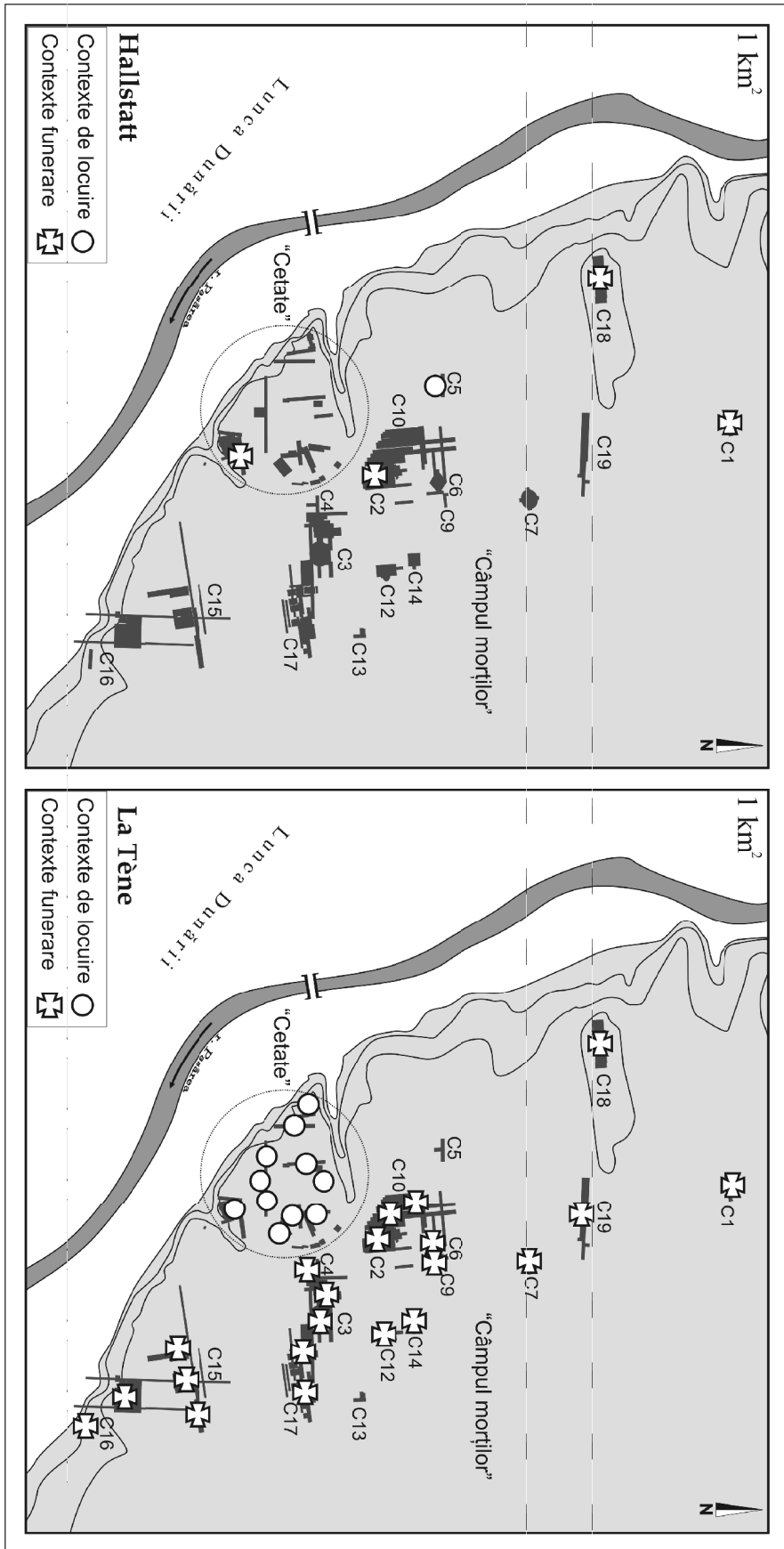
Fig. 4. Fragmentul ceramic Basarabi de la Zimnicea, campania 1949, secțiunea VIIa. 1. Desen după original. 2. Propunere de reconstruire a străchîinii din care provine fragmentul păstrat.
Fig. 4. Sherd of Basarabi-style from Zimnicea, campaign of 1949, section VIIa. 1. Drawing after the original piece. 2. Reconstruction of the cup from which the fragment originates.

Fig. 5. Profilul de W al secțiunii J13ac documentat în campania 2005 (1) și fibula tracică de bronz descoperită în contextul 276 (2). În legendă: a – sol vegetal modern; b – contexte medievale (gropile 255 și 256) cu ceramică smălțuită; c – contexte Latčne (getice); d – contextul 276 în umplutura căruia a fost descoperită fibula tracică ilustrată în fig. 6.2.; e – sol vegetal (humus) preistoric peste care s-a ridicat așezarea Latčne; f – sol steril din punct de vedere arheologic.

Fig. 5. Western profile of section J13ac from the 2005 campaign (1) and the thracian fibula made of bronze discovered in context 276 (2). Explanation of the map: a – modern soil; b – medieval contexts (pits 255 and 256) with glazed pottery; c – Latčne (getic) contexts; d – context 276 in which the thracian fibula illustrated in fig. 6.2 was discovered; e – prehistoric humus layer, on which the settlement of the Latene period was constructed; f – sterile soil without archaeological finds.

Fig. 6. Relația spațială dintre vestigiile cu contexte de locuire și contextele funerare descoperite de-a lungul timpului de la Zimnicea din epocă Hallstatt (stânga) și din epocă Latène (dreapta).
 Fig. 6. Spatial relation between settlement and funeral contexts discovered along the times at Zimnicea dating to the Hallstatt (left) and Latène periods (right).